

პოეტური კლიშეების რღვევა იმაჟისტა პოეზიაში

XX საუკუნის I ათწლეულების ანგლო-ამერიკული პოეზია გამოირჩევა ახალი ხმებითა და ექსპერიმენტებით ფორმის სფეროში, დემოკრატიზმითა (უოლტ უიტმენისა და ემილი დიკინსონის ხაზი) და ტრადიციული პოეტური კლიშეების გადასინჯვით. XX საუკუნის დისკარმონიულმა სოციალურ-პოლიტიკურმა და ინტელექტუალურმა ატმოსფერომ ხელი შეუწყო ახალი პოეტური სტილის დამკვიდრებისთვის ბრძოლას ინგლისსა და ამერიკაში, ხოლო ამგვარი ღრმად კრიზისული განწყობილებებიდან, უკიდურესად პირქუში მსოფლგანცდიდან და დესტრუქციული პროცესებიდან იშვა ახალი დიდი პოეზია, ისეთი შედეგები, როგორცაა უილიამ ბატლერ იეიტსის გვიანდელი პოეზია, ეზრა პაუნდის შემოქმედება, ელიოტის ადრული პოეზია, რომელშიც მაღალმხატვრულ დონეზე გარდაისახა მთელი ეს ეპოქალური განწყობილებანი და მსოფლგანცდა. უდავოა, რომ ამ ეპოქის ინგლისურენოვანი პოეზიის გამორჩეული ნიმუშები გამსჭვალულია იმდროინდელ ცივილიზაციაში გაბატონებული დამანგრეველი ემოციებით და მძაფრი შინაგანი წინააღმდეგობებით. XX საუკუნის პირველი ათწლეულების ანგლო-ამერიკული პოეზია ხასიათდება პოეტური მეტყველების სრული განახლების ტენდენციითა და ტრადიციული პოეტური კლიშეების გადასინჯვით. იგი უპირისპირდება რომანტიკული, ვიქტორიანული და გეორგიანული პოეზიის ტრადიციებს და ცდილობს ბუნდოვანი აბსტრაქციის ჩანაცვლებას ზუსტი და კონკრეტული პოეტური სახეებით, ენის მინიმალიზმით. პოეტთა ახალი თაობა უპირისპირდებოდა ბრიტანული ვიქტორიანული პოეზიის ზეგავლენას, ტრადიციულ პოეტურ ფორმებს (მაგალითად, სონეტს) და მყარ სალექსო საზომებს. ამ დროისათვის ინგლისურენოვან პოეზიაში ყველაზე უფრო გავრცელებული სალექსო საზომი იამბური პენტამეტრი იყო (მაგ., იმ დროს ფრიად პოპულარული ალფრედ ლორდ ტენისონის პოეზია) და ბოლორიტმიანი ლირიკული ლექსი მეფობდა.

ვიქტორიანული ტრადიციისაგან დაშორება ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში შეიმჩნევა უოლტ უიტმენისა და ემილი დიკინსონის პოეზიაში. სწორედ უიტმენმა დაამკვიდრა ე. წ. თავისუფალი ლექსი - იამბური სტრიქონი მან ფსალმუნებსა და სახარებებზე დამყარებული რიტმიკით ჩანაცვლა. უიტმენთან ერთად მომდევნო თაობების პოეტებზე ზეგავლენას ახდენდა ემილი დიკინსონის იუმორით გაჟღენთილი და ტელეგრაფული სტილიც. მე-20 საუკუნის დასაწყისში უიტმენი და დიკინსონი სანიმუშო აღმოჩნდნენ იმ ინგლისურენოვანი პოეტებისათვის, რომლებიც ცდილობდნენ კონვენციური ბრიტანული პოეტური ფორმების ზეგავლენისაგან დაეღწიათ თავი. ისინი ნოვატორები იყვნენ არა მარტო ფორმის, არამედ შინაარსის თვალსაზრისითაც - მათ შეიტანეს პოეზიაში ყოველგვარი გრძნობების თავისუფალი გამოხატვა, რადიკალური პოლიტიკური და გენდერული თემატიკა.

ფაქტობრივად, XX საუკუნის I ათწლეულების ინგლისურენოვანი პოეზია აირეკლავს კონფლიქტს უკვე დამკვიდრებული ბრიტანული პოეტური ფორმების მომხრე პოეტებსა და ეზრა პაუნდის იმპერატივის მიმდევართა შორის.

XX საუკუნის პირველი სამი ათწლეულის მოდერნისტი პოეტები განაგრძობდნენ უიტმენისებურ ექსპერიმენტებს შინაარსისა და ფორმის სფეროში. ეზრა პაუნდი (Ezra Lumis Pound, 1885-1972), ტომას სტერნზ ელიოტი (Thomas Stearns Eliot, 1888-1965), გერტრუდ სტაინი (Grtrude Stein, 1874-1946), უოლეს სტივენსი (Wallace Stevens, 1879-1932), უილიამ კარლოს უილიამსი (William Carlos Williams, 1883-1963), ეიჩ. დი. (H.D. , 1886-1961), მერიენ მური (Marianne Moore, 1887-1972), ედვარდ ესლინ კამინგსი (Edward Estlin Cummings, 1894-1962; თავად პოეტი ასე წერდა საკუთარ სახელსა და გვარს: e. e. cummings) და ჰარტ კრეინი (Hart Crane, 1899-1932) პოეტური მეტყველების სრული განახლებისაკენ მიისწრაფვოდნენ. გამოეხმაურა რა უიტმენის მოწოდებას პოეზიაში სპეციფიკურად ამერიკული ხმის დამკვიდრებისაკენ, ბევრმა მათგანმა ლექსში რეგიონალური და დიალექტური მეტყველების ფორმებიც კი შეიტანა.

ლამის ყველა ზემოჩამოთვლილი ამერიკელი პოეტის კოსმოპოლიტიზმის მიუხედავად, ყოველი მათგანი აღიარებდა, რომ მათი სამშობლო შეიცავდა აუცილებელ ინგრედიენტებს ახალი პოეზიისა და პოეტიკისათვის. მაგალითად, ელიოტმა, რომელმაც ცხოვრების დიდი ნაწილი ლონდონში გაატარა, დონალდ ჰოლთან ინტერვიუში განაცხადა: „ჩემი პოეზიის ემოციური თავწყარო ამერიკიდან წარმოსდგება“. ეზრა პაუნდმაც უოლტ უიტმენისადმი მიძღვნილ ლექსში „ზავი“ აღიარა, რომ მის და უიტმენის პოეზიას საერთო ფესვი ჰქონდათ - ამერიკის შეერთებული შტატები.

თვით პაუნდი, სანამ საცხოვრებლად პარიზში გადავიდოდა, 12 წელი ინგლისში მოღვაწეობდა. წარმომავლობით იგი აიდაპოს შტატიდან იყო და მთელი ცხოვრების მანძილზე გაჰყვა იქაური მეტყველების თავისებურებანი. ამერიკაში პაუნდმა რომანული ენები შეისწავლა და ასწავლიდა კიდევ მათ უნივერსიტეტში, მაგრამ მალევე დატოვა სამშობლო და ევროპაში გაემგზავრა. 1908 წელს იტალიაში თავისი პირველი ლექსების კრებული გამოაქვეყნა; შემდეგ ლონდონში გადავიდა, სადაც იგი ტომას ერნესტ ჰიუმსა და ფ. ს. ფლინტს დაუკავშირდა. სწორედ ეს პოეტები იქცნენ იმაჟიზმის ბირთვად.

პოეზიაში პაუნდი იცავდა ე. წ. „თავისუფალი ლექსის“ პრინციპებს; მისი ესთეტიკური კრედო ნათლად ჩანს ზემოთ უკვე მოხსენიებულ ლექსში „ზავი“, სადაც პოეტი თავის დიდ თანამემამულეს, „თავისუფალი ლექსის“ პიონერს და დამამკვიდრებელს ინგლისურენოვან პოეზიაში, ასე მიმართავს:

მე შენთან ზავს ვდებ, უოლტ უიტმენ --
საკმაოდ დიდხანს მეჯავრებოდი
მოვდივარ შენთან როგორც უკვე გაზრდილი ბავშვი
რომელსაც ყავდა ჯიუტი მამა;
ახლა საკმაოდ ბებერი ვარ მე იმისათვის რომ მეგობრები შევიძინო
შენ იყავი ის, ვინც პირველმა გაკაფა ახო,
ახლა კი დროა ჩუქურთმათა ამოკვეთისა.
ჩვენ ერთი სისხლი გვაქვს და ერთი ფესვი --
დაე, თანხმობა იყოს ჩვენს შორის .. ¹

¹ თარგმანი ზაალ ჩხეიძისა.

პაუნდი, ერთი მხრივ, უიტმენს „ახალი“ ამერიკული პოეზიის „მამად“, „გზის გამკაფავად“ აღიარებს, თუმცა, მეორე მხრივ, აშკარაა მასთან მეტოქეობის, მამის გავლენის დაძლევის, უფრო შორს წასვლის სურვილიც. მისთვის უპირველესი ამოცანაა გასცდეს ამერიკის ფარგლებს, ამერიკულ პოეზიას შეათვისებინოს ევროპული ყაიდა, მოახდინოს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, მისი ინტერნაციონალიზაცია, რაც უცხო იყო უიტმენის პოეტური ნატურისათვის (კოლუაშვილი 2017: 54).

პაუნდი ევროპაში თანდათან იქცევა მოდერნიზმის მეტრად, იმ ფიგურად, რომელიც ექვმიუტანელ ავტორიტეტს წარმოადგენდა მრავალი ამერიკელი თუ ევროპელი შემოქმედისათვის. იგი გვევლინება როგორც დიდი კულტურტრეგერი - შემოქმედებით ასპარეზზე ახლადგამოსულ ელიოტს ეხმარება მისი პირველი ლექსების დაბეჭდვაში, ხელს უწყობს ჯეიმზ ჯოისის რომანის *ხელოვანის პორტრეტი ახალგაზრდობისას* გამოცემას 1916 წელს, ხოლო ჟურნალ *ლიტლ რივიუში*, სადაც იგი უცხოური განყოფილების რედაქტორად მუშაობდა, აქვეყნებს ნაწევრებს *ულისედან*. მოგვიანებით, 20-იან წლებში, პაუნდი საფუძვლიანად ასწორებს - პრაქტიკულად, ანახევრებს - ელიოტის პოემას *უნაყოფო მიწა*, რომელსაც ელიოტი მიუძღვნის კიდეც პაუნდს წარწერით: „ჩემზე დიდ ოსტატს.“

პოეტური მეტყველების სრული განახლების ტენდენციამ განსაკუთრებით მკვეთრად სწორედ იმაჟიზმში იჩინა თავი - პოეტურ მიმდინარეობაში, რომელიც უპირისპირდებოდა რომანტიკულ და ვიქტორიანულ პოეზიას და გეორგიანულ პოეტებს. საქმე ისაა, რომ ისეთმა ინგლისელმა პოეტებმა, როგორც იყვნენ მორის ჰიულეტი (Maurice Hewlett, 1861-1923), რადიარდ კიპლინგი (Rudyard Kipling, 1865-1936) და ალფრედ ლორდ ტენისონი (Alfred Lord Tennyson, 1809-1892), შექმნეს ე. წ. „ვიქტორიანული ლექსის“ გარკვეული ტიპი - პომპეზური, სენტიმენტალური, გულისამაჩუყებელი, პროპაგანდისტული, რაც უადრესად პოპულარული იყო ფართო საზოგადოებაში. მათგან განსხვავებით პაუნდს და იმაჟისტებს უნდოდათ ფოკუსირება მოეხდინათ ინდივიდუალურ გამოცდილებაზე, კონკრეტულსა და კერძოზე; ისინი პრინციპულად უარყოფდნენ მოსაზრებას, რომ პოეზია უნდა ყოფილიყო ერთგვარი გალექსილი მორალური ესე (ცხვედიანი 2011(ბ): 604-605). ასე მაგალითად, პაუნდის სარკასტული დამოკიდებულება ამგვარი დრომოჭმული პოეტური ფორმებისა და სენტიმენტებისადმი ნათლად ჩანს მის ლექსში „Our Contemporaries“ („ჩვენი თანამედროვენი“) კრებულიდან *Lustra* (1916):

When the Taihaitian princess
Heard that he had decided,
She rushed out into the sunlight and swarmed up a
cocoanut palm tree,
But he returned to this island
And wrote ninety Petrarchan sonnets.
ოდეს ტაიტაიტელმა პრინცესამ
შეიტყო მისი გადაწყვეტილება,
მზის შუქზე გარეთ გამოქანდა
და ქოქოსის პალმაზე აძვრა,
ის კი მაინც ამ კუნძულს დაუბრუნდა
და დაწერა ოთხმოცდაათი პეტრარკასებური სონეტი.²

² ინგლისურიდან თარგმნა თამარ რუხაძემ.

ცხადია, „ჩვენ თანამედროვეებში“ პაუნდის დროს მოღვაწე ის პოეტები იგულისხმება, რომლებიც ყავლგასულ პოეტურ კლიშეებსა და ფორმებს ვერ გაცდნენ თავიანთ შემოქმედებაში. ამის საპირისპიროდ, იმაჟისტების კონცეფციით, პოეტური ენა უნდა ყოფილიყო უშუალო ('direct'), მარტივი ('simple'), ნათელი ('clarity'), რიტორიკული ფიგურებისაგან თავისუფალი და ზუსტი ('precciseness'). სწორედ ეს კრიტერიუმები დაედო საფუძვლად იმაჟისტურ პოეზიას. მსგავსი კრიტერიუმებით შექმნილი ლექსებია და ამავდროულად იმაჟისტური პოეზიის პირველ ნიმუშებად ითვლება ტომას ერნესტ ჰიუმის (Thomas Ernest Hulme, 1883-1917) ორი ლექსი: "City Sunset" („მზის ჩასვლა ქალაქში“) და "Autumn" („შემოდგომა“)

A touch of cold in the Autumn night—
I walked abroad,
And saw the ruddy moon lean over a hedge
Like a red-faced farmer.
I did not stop to speak, but nodded,
And round about were the wistful stars
With white faces like town children.

მთვარე წითელსახიან ფერმერს ჰგავს, ხოლო ვარსკვლავები – ფერმკრთალ ქალაქელ ბავშვებს. ლექსი ეფუძნება შედარებებს და აღქმის თანმიმდევრულ პროცესს უფრო აღწერს, ვიდრე ერთდროულობასა და სახეთა შერწყმას. ამას მოსდევს პატარა ეპიფანია, რომლის ფუნქციაა „დიდმნიშვნელოვანის“ დამცრობა და არა პირიქით - უმნიშვნელოს გაბუქება.

ტიპიური იმაჟისტური ლექსებია ოლდინგტონის ლექსები "Choricos", "To a Greek Marble", "Au Vieux Jardin" დაიბეჭდა *Poetry*-ს 1912 წლის ნოემბრის გამოშვებაში, ასევე დულიტლის "Hermes of the Ways", "Orchard" და "Epigram". იმაჟისტურ ლექსებს აერთიანებდათ ერთი რამ, ეს იყო პოეტური „სახე“, „ხატი“ ("image"), რომელსაც პაუნდი განსაზღვრავს როგორც ინტელექტუალურ და ემოციურ კომპლექსს, მოქცეულს დროის მოცემულ მომენტში: "... image is that which presents an intellectual and emotional complex in an instant of time". პაუნდი ამტკიცებს, რომ უმჯობესია შექმნა ერთი ნაღდი „სახე“/„ხატი“ ("image") მთელი სიცოცხლის განმავლობაში, ვიდრე - მრავალტომიანი შრომები (ცხვედიანი 2011 (ა): 453-455).

მიუხედავად ხანმოკლე ისტორიისა, იმაჟიზმი მეოცე საუკუნის ანგლო-ამერიკული პოეზიის ისტორიაში ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიან მიმდინარეობად ითვლება. 1900 - იანი წლების ლონდონის პოეტურ თავყრილობებს ტ. ს. ელიოტმა "point de repère of modern poetry" უწოდა (ელიოტი 1965: 58). ბევრი დაიწერა იმაჟიზმის როლზე ლიტერატურული მოდერნიზმის განვითარებაში: იმაჟიზმი წარმოადგენდა ინგლისური პოეტური მეტყველების რეფორმაციის პირველ სერიოზულ მცდელობას. ის დაიწყო, როგორც რეაქცია კოლრიჯისა და უორდსუორთის, ზოგადად რომანტიკული მოძრაობის წინააღმდეგ, სწორედ ისევე, როგორც თავად რომანტიკოსებმა დაიწყეს ბრძოლა მათი წინამორბედების – ნეოკლასიკოსი პოეტების წინააღმდეგ, მაგრამ იმაჟისტური მოძრაობა უბრალო რეფორმაზე შორს წავიდა და დანერგა ახალი ინგლისური კადენცია – „თავისუფალი ლექსი“, რომელიც ეფუძნება ბუნებრივ სამეტყველო რიტმს. მან შეცვალა თეთრი ლექსი და იამბიკური პენტამეტრი – სალექსო საზომი, რომელიც დედოფალ ელისაბედის დროიდან მოყოლებული დომინირებდა ინგლისურ პოეზიაში. რთული და დახვეწილი ტექნიკური ექსპერიმენტების შედეგად იმაჟიზმმა პოეტური სიმბოლო ვიზუალურ, კონკრეტულ და კონცენტრირებულ ხატად აქცია. იგი, აშკარად იყო ერთიანი თეორიულ-ფილოსოფიური წანამდგრებიდან ამოზრდილი

მხატვრული მიმდინარეობა მკაფიოდ ჩამოყალიბებული ესთეტიკური პრინციპებით, მხატვრული კონცეფციითა და პოეტიკით.

ლიტერატურა:

1. კოლუაშვილი 2017: კოლუაშვილი ბ. (2017). *1920-იანი წლების ამერიკული ლიტერატურა: „ჯაზის ეპოქის“ გამოძახილი*. ქუთაისი: აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
2. ცხვედიანი 2011 (ა): ცხვედიანი ი. „ინგლისური ლიტერატურის შესავალი“. ნ. კაკაურიძე (რედ.). (2011). *XX საუკუნის I ნახევრის დასავლეთევროპული ლიტერატურის ისტორია*. ქუთაისი: აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
3. ცხვედიანი 2011(ბ): ცხვედიანი ი. „ეზრა პაუნდი“. ნ. კაკაურიძე (რედ.). (2011). *XX საუკუნის I ნახევრის დასავლეთევროპული ლიტერატურის ისტორია*. ქუთაისი: აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
4. ელიოტი 1965: Eliot T. S. “American Literature and American Language”. In T. S. Eliot (1965). *To Criticize the Critic*. New York: Farrar, Straus & Giroux.

Tamar Iremadze

Akaki Tsereteli State University

Kutaisi, Georgia

Disruption of poetic clichés in Imagist poetry

The purpose of the present paper is to demonstrate the ways in which Imagist poetry deconstructs traditional aesthetic clichés and poetic sentiments. Imagism is a leading movement of Anglo-American modernist poetry. The paper focuses on the radical deconstruction of Victorian era aesthetics standards in the Imagist poetry. During the time of Victorian era, traditional poetic forms such as sonnets and iambic pentameter were extremely popular. Nevertheless, central figures of imagist movement, especially, Ezra Pound, established absolutely new forms and traditions such as blank verse and free verse, as classical poetic meter forms were considered meaningless and unexpressive. Furthermore, the article touches upon the most famous poets of imagist movement and their works to show the aesthetic creed of modern Anglo-American poetry. The vital symbol of imagist poetry was “image” which is defined as an intellectual complex in an instant of time. Finally the article points out that unlike the traditional romantic poetry, the creed of imagist poetry lies to the directness of presentation, economy of language, a willingness to experiment with non-traditional verse forms and free them from abstraction.